

HIND TILSHUNOSLIGI

*Andijon davlat chet tillari instituti Ingliz til
filologiyasi, o'qitish metodikasi va
tarjimashunoslik fakulteti sharq tillari (arab
tili) yo'nalishi 102-guruh talabasi
Karimova Zebuniso Ikromjon qizi
Ilmiy maslahatchi: Kabulova U.S*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Hind tilshunosligining shakllanish jarayoni, rivojlanish bosqichlari hamda uning dunyo tilshunosligiga qo'shgan hissasi tahlil qilinadi. Tadqiqotda qadimgi hind grammatik maktablari, xususan Panini va Patanjali singari buyuk allomalarning ilmiy merosi asosda yoritilgan. Maqolada zamonaviy hind tilshunosligining holati, undagi tadqiqot yo'nalishlari hamda ularning bugungi tilshunoslik fanidagi o'rni ham tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: *Morfologiya, sintaksis, fonetika, sanskrit tili, vedalar.*

Аннотация: В данной статье анализируется процесс формирования индийского языкознания, этапы его развития, а также вклад в мировую лингвистику. В исследовании освещено научное наследие древнеиндийских грамматических школ, в частности таких великих ученых, как Панини и Патанджали. В статье также рассматривается современное состояние индийского языкознания, основные направления исследований и их роль в современной лингвистике.

Ключевые слова: *морфология, синтаксис, фонетика, санскрит, веды.*

Annotation: This article analyzes the formation process of Indian linguistics, its stages of development, and its contribution to world linguistics. The study highlights the scientific heritage of ancient Indian grammatical schools, particularly the works of great scholars such as Panini and Patanjali. The article also examines the current state of modern Indian linguistics, its main research directions, and their role in contemporary linguistic studies.

Keywords: *morphology, syntax, phonetics, Sanskrit, Vedas.*

Tilshunoslik inson tafakkurining eng qadimiy va eng muhim sohalaridan biridir. Har bir xalq o'z tilini o'rganish, uni tushunish va boshqalarga o'rgatish jarayonida turli ilmiy yo'nalishlarni shakllantirgan. Shulardan eng qadimiy va ta'sirchan yo'nalishlardan biri bu — qadimgi Hind tilshunosligidir. Uning shakllanishi insoniyat tarixidagi eng dastlabki tilshunoslik an'alaridan biri bo'lib, hozirgi zamon

tilshunosligi uchun mustahkam asos yaratgan. Tilshunoslik muammolarini o'rganish dastlab qadimgi Hindistonda boshlangan¹. Bu davrda tilshunoslik diniy matnlar — Vedalarni to'g'ri o'qish, tushunish va sharhlash zaruratidan kelib chiqqan. Miloddan avvalgi VI asrlarda yaratilgan vedalar tilshunoslikning shakllanishida asosiy manba bo'lib xizmat qilgan. Shu sababli hind tilshunosligi dastlab diniy matnlarni to'g'ri talaffuz qilish va ularning ma'nosini to'g'ri anglashga qaratilgan edi. Qadimgi hind grammatiklari tilni mukammal tizim sifatida o'rganib, undagi tovush, so'z, ma'no va grammatik shakllar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashga harakat qilganlar. Shu tariqa, sanskrit tili ilmiy jihatdan chuqur o'rganilgan va bu tilda grammatik, fonetik hamda semantik tadqiqotlar olib borilgan².

Hind tilshunosligi tarixida eng muhim shaxs bu — Paninidir³. U miloddan avvalgi V–IV asrlarda yashab o'tgan buyuk grammatik olim bo'lib, o'zining mashhur “Ashtadhyayi” (“Sakkiz bob”) asari bilan butun dunyo tilshunosligiga ulkan ta'sir ko'rsatgan. Ushbu asar nazm shaklida yozilgan bo'lib, 3996 ta qoidadan iborat. Panini sanskrit tilining fonetikasi, grammatikasi va morfologiyasini mukammal tahlil qilgan. U tildagi har bir so'zning tuzilishi, shakli va ma'nosini aniq qoidalarga asoslab, tilning tizimli tabiatini ochib bergan. Paninining ishlari natijasida tilshunoslik ilk bor ilmiy asosga ega bo'lgan fan sifatida shakllandi⁴. Shu sababli uni ko'plab olimlar “*tilshunoslik fanining otasi*” deb atashadi. Paninidan keyingi davrda hind tilshunosligi yanada rivojlandi. Uning izdoshlari — Patanjali, Katyayana va boshqa grammatiklar Panini asarlarini sharhlab, tilning mohiyatini chuqurroq tushuntirishga harakat qildilar. Ayniqsa, Patanjalinining “Maxabhashya” nomli asari hind tilshunosligining keyingi rivojida muhim o'rin tutdi. Bu davrda hind tilshunosligida fonetika (shabda shastra), morfologiya (vyakarana) va semantika (nirukta) kabi yo'nalishlar shakllandi. Har bir yo'nalish o'zining mustaqil metodlari va tushunchalariga ega edi. Hind olimlari so'zlarning ma'nosi bilan shakli o'rtasidagi aloqani chuqur tahlil qilib, ularni ijtimoiy, falsafiy va diniy jihatdan ham asoslab berganlar⁵. Bu yondashuv keyinchalik yunon, arab va g'arb tilshunosligiga ham kuchli ta'sir ko'rsatgan.

Xulosa qilib shuni ayta olamanki, qadimgi Hind tilshunosligi nafaqat o'z davrida, balki butun insoniyat tarixida tilshunoslik fanining eng muhim manbalaridan biri hisoblanadi. Panini, Patanjali va boshqa olimlarning ilmiy merosi tufayli tilshunoslik fani mustaqil fan sifatida shakllandi.

¹ Hojiyev A. Tilshunoslik asoslari. — Toshkent, 2002.

² Mahmudov N. Til va jamiyat. — Toshkent, 2010.

³ Sodiqov Q. Tilshunoslikka kirish. — Toshkent, 2015.

⁴ Karimov M. Til tarixi va taraqqiyoti. — Toshkent, 2008.

⁵ Yo'ldoshev B. Jahon tilshunosligi tarixi. — Toshkent, 2012.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Hojiyev A. Tilshunoslik asoslari. — Toshkent, 2002.
2. Mahmudov N. Til va jamiyat. — Toshkent, 2010.
3. Sodiqov Q. Tilshunoslikka kirish. — Toshkent, 2015.
4. Karimov M. Til tarixi va taraqqiyoti. — Toshkent, 2008.
5. Yoʻldoshev B. Jahon tilshunosligi tarixi. — Toshkent, 2012.

